עין משפט נר מצוה

מסורת הש"ס

פרצופות ל"ל? משום דקבעי למיתני כיוצא בו לא יניח פיו על גבי הסילון וישתה מפני הסכנה מאי "סכנה"? עלוקה: ת"ר *לא ישתה אדם מים: לא מן הנהרות, ולא מן האגמים לא בפיו ולא בידו אחת, ואם שתה דמו בראשו מפני הסכנה מאי "סכנה" סכנת עלוקה, מסייע ליה לרבי חנינא דאמר רבי חנינא הבולע נימא של מים מותר להחם לו חמין בשבת, ומעשה באחד שבלע נימא של מים והתיר רבי *נחמיה להחם לו חמין בשבת, אדהכי והכי אמר רב הונא בריה דרב יהושע ליגמע חלא *אמר רב אידי בר אבין האי מאן דבלע זיבורא, מחייא לא חיי מיהו לשקייה רביעתא דחלא שמגז אפשר דחיי פורתא עד דמפקיד אביתיה ת"ר *לא ישתה אדם מים בלילה ואם שתה דמו בראשו מפני הסכנה מאי "סכנה"? סכנת שברירי, ואם צחי מאי תקנתיה? אי איכא אחרינא בהדיה ליתרייה ולימא ליה "צחינא מיא", ואי לא נקרקש בנכתמא אחצבא ונימא איהו לנפשיה: "פלניא בר פלניתא אמרה לך אימך-אזדהר משברירי ברירי רירי ירי רי בכסי חורי": **מתני'** עיר שיש בה עבודת כוכבים והיו בה חנויות מעוטרות ושאינן מעוטרות, זה היה מעשה בבית שאן ואמרו חכמים: המעוטרות אסורות ושאינן מעוטרות מותרות: **גמ'** אמר רשב"ל לא שנו אלא מעוטרות בוורד והדס דקא מתהני מריחא אבל מעוטרות בפירות מותרות מאי טעמא? דאמר קרא °לא ידבק בידך מאומה מן החרם" נהנה הוא דאסור

אבל

תורה אור

פרצופות ל"ל · הא תנא מעיין דאיכא סכנת למא וקא אסר: **משום דבעי למיתני "כיוצא בו לא יניח פיו על גבי סילון"** · דגבי מעיין תנא שתייה ולא תנא הנחת פה הלכך לא שייך למיתני "כיוצא בו" גביה אבל בפרצופות תנא הנחת פה ושייך למיתני גבייהו "כיוצא בו" לאסור נמי הנחת פה דאינו לשחות ולשתות בידו ליכא סכנתא, דבדיק להו בידיה: **בידו אחת** · ממהר וזורק בפיו ואינו בודק אבל בשתי ידיו יכול לעכבו בידו ועיין: **נימא** · היא עלוקה: **להחם לו** · מים חמים לשתות בשבת דסכנת נפשות היא כדקתני בברייתא "דמו בראשו": **אדהכי והכי** · בתוך זמן שמחממין לו המים ישקוהו חומץ שלא ימהר למות: **זיבורא** · צירעה: **חלא שמגז** · חומץ חזק אייגר"א בלע"ז: **שברירי** · שד הממונה על מכת סנוורים, לא גרס הכא "לא מן הנהרות ומן האגמים" דה"ה נמי מן הכלים: **ליתרייה** · יקיצנו משנתו ולימא ליה "צחינא מיא": **נקרקש בנכתמא** · יקשקש בכיסוי החלבא על החצב דלידמי כגברא בהדיה: **איזדהר משברירי ברירי רירי ירי רי בכסי חורי** · לחש הוא ומתמעט והולך משם השד כאשר הוא שומע מיעוט תיבות אות אחר אות עד רי וכן הוא הלחש להבריחו משם · סנוורים תרגומו שברירי (בראשית יט): **מתני' עיר שיש בה עבודת כוכבים** · ודרך העובדי כוכבים להיות להם יום שוק ויריד ביום אידם: **והיו בה חנויות מעוטרות** · וסימן הוא להם שאותן חנויות של עבודת כוכבים הסליטון מהם מכס: **מעוטרות אסורות** · מפרש בגמ': **שאין מעוטרות מותרות** · דבאותן שאין מעוטרות לא שקלי מינייהו מכסא לעבודת כוכבים ולא מטיא לעבודת כוכבים הנאה מינייהו ואי משום דעשאו ונתן ביום אידם ה"מ לזבוני להו דלמא מזבן ליה בהמה ואזיל ומקריב לה לעבודת כוכבים אי נמי דרך לוקח להיות שמח ואזיל ומודי אבל למזבן מינייהו דבר המתקיים שרי דסתם מוכר עצב הוא: **גמ' בוורד והדס** · של תקרובת עבודת כוכבים והוא סימן להם שחנויות הללו של עבודת כוכבים הן: **דקא מתהני מריחא** · וורד והדס דרך לעשן לפני עבודת כוכבים ואסורין משום תקרובת עבודת כוכבים: **אבל בפירות** · מותרין ליקח מהן ואף על גב דמטיא הנאה לעבודת כוכבים בהכי זביני לית לן בה כדמפרש (א)דמהנה מותר:

מהנה

פרצופות ל"ל · דאע"ג דמנשק לעבודת כוכבים אינו חמור כמשתחוה מ"מ כיון דאיכא נמי איסורא דאורייתא במנשק שמפיק לה מהא דלעיל דאסור: **הבולע** נימא מותר להחם לו חמין · ואע"ג דבבכורות פ' (ב) אלו מומין (דף מה:) משמע שנכנס אחר ששתה העלוקה הוא יכול לחיות הרבה מ"מ מחללין עליו את השבת כיון שיש בה סכנה מידי דהוה אמכה שעל גב היד וגב הרגל (לקמן דף כח.) דחשבינן כמכה של חלל לחלל את השבת אף על גב שפעמים מתרפא מאליו · בערוך גרס ערקא(ג) פי' תולעת קטנה ומצויה במי' וכשנופלת על הבשר נתלית בו ומוללת הדם וכל זמן שמוללת היא נתמלאת מן הליחה שמוללת ומתנפחת עד שיהא כמו חבית קטנה וכשאדם בולע בתוך המים מוללת ליחה שבמעיו ומתגדלת במעיו(ד) ונמלא כריסו לבה וס"א עלקה כרום זלות (תהלים יב) מתרגמינן כעלקא דמוללת דמהון דבני אינשי(ה): **לא** ישתה אדם · פרש"י דל"ג מן הנהרות ולא מן האגמים דה"ה מן הכלים ופי' כן לספרים דגרסי אחרי כן נקרקש אנכתמא ור"י פירש דבערבי פסחים (פסחים קיב.) גרסינן בהך דשברירי מן הנהרות ומן האגמים בלילה ול"ג נקרקש אנכתמא ולא גרסינן נמי אי איכא איניש אחרינא בהדיה לימא ליה פלניא וכו' אבל יש שם ברייתא אחרת לעיל מהך דגרים בלילי רביעית ובלילי שבתות וגרים נקרקש אנכתמא: **עיר** שיש בה עבודת כוכבים · פ"ה רגילות הוא להיות להן שוק ויריד ביום אידם ושאינם מעוטרות היינו טעמא דמותרות משום דלא מטיא מינייהו הנאה לעבודת כוכבים ואי משום נושא ונותן ביום אידם ה"מ לזבוני אי משום תקרובת אי משום דדרך לוקח להיות שמח ואזיל ומודי אבל למזבן מינייהו שרי דסתם מוכר עצב הוא הכא משמע שחזר בו רש"י ממה שהיה מפרש לעיל (דף ב.) דלשאת ולתת היינו מקח וממכר ומיהו קשיא אי ביום אידו מיירי שיהיה השוק ביום איד היאך לוקחין מהם הא אמרינן לעיל (דף ו:) דאין לוקחין מהם דבר שאינו מתקיים ואינו בגמרא דהכא (דף יג.) אמרינן דרב ירמיה זבן חד פיתא ועלה דההוא עובדא אמרינן בירושלמי א"ל חד לחבריה ואת לא נקחת גלוסקין מימך לכך פירש רבינו מאיר דהכא מיירי ביריד שעשוי להניח בו מכס ושלא ביום אידם מיירי ולכך בשאינם מעוטרות אין כאן איסור: **אלא** בוורד והדס דקמתהני מריחא · הקשה ר"ת מ"ש מבת תיהא דאמרינן לקמן פ"ב (דף סו:) דשרי משום דריחא לאו מילתא היא ותירץ דשאני וורד והדס דעיקרייהו לריחא קיימי והוי כמו קטורת דאף לאחר שנעשית מצותו נהי שאין מועלין בו איסורא מיהא איכא ואפילו לא הוי עיקרייהו לריחא שמא יש לאסור דהא דאמרינן (פסחים דף כה:) כל איסורין שבתורה אין לוקין עליהן אלא כדרך הנאתן מכל מקום איסורא מיהא איכא °ושמא בעבודת כוכבים אפילו ללקות נמי לקי מידי דהוה אכלאי הכרם דלוקין עליהם אף שלא כדרך הנאתן משום דלא כתיבא בהו אכילה ובעבודת כוכבים נמי °לא כתיב בה אכילה באורייתא אלא בדברי קבלה (תהלים קו) ויאכלו זבחי מתים ואע"ג דכתיב (דברים לב) אשר חלב זבחימו יאכלו מכל מקום לא הוזכר אכילה אלא איסור רק בדברי קבלה דאיתקש זבח למת ויאכלו זבחי מתים כדאיתא פרק אין מעמידין (לקמן דף כט:) ואפילו אם תמצא לומר דמלקות ליכא איסורא מיהא איכא אבל בת תיהא אע"ג דביין נסך מיירי דלענין איסור עבודת כוכבים החמירו בו התם ליכא הנאה כי אדרבה חוזק היין נכנס בחוטמו ומזיקו וטעם האוסר לאו משום הנאת הריח אלא משום דחשיב ליה כשתייה שהריח נכנס בגופו והוא חזק ביותר ואפילו את"ל דשתיה גסה מותרת באיסור הנאה הכא כיון דאם היה שותה היין עצמו לא היתה לו שתייה גסה יש לאסור הריח החזק לממש אע"פ שאינו נהנה [וע' תוס' לקמן סו: ד"ה אביי]: **אבל** מעוטרות בפירות מותרות · ולרבי יוחנן שאינן מעוטרות מיהא מותרות וא"ת לקמן פרק אין מעמידין (דף לג.) דתני ישראל ההולך ליריד דמעות הנמצאים בידו בחזרה אסורין דאמר עבודת כוכבים זבין ומסיק דאי גלימא זבין הכא הוה מזבין ליה כלומר ולא היה הולך שם באיסור משמע שאינו יכול לילך נשם כי אם באיסור ואמאי הוה לן (°למיתני) בההיא דחנויות שאינן מעוטרות לדבר איסור ויש לומר דהתם מיירי בשכל חנויות העיר מעוטרות לדבר איסור לרשב"ל בוורד והדס ולרבי יוחנן מיהא בפירות אי נמי הך ברייתא דלקמן מיירי ביריד שלוקחין מכס מכל מי שאינו רוצה להניח עטרה ואתיא כרבי נתן דבסמוך דאסר בין נהנה בין מהנה ואם תאמר לקמן בברייתא (דף יג.) אמאי לא תני דזבן מבעה"ב שאינו קבוע דשרי לכולי עלמא למזבן מיניה כל דבר אף פיתא וסגדל כדמשמע לקמן במתניתין ויש לומר דהתם בברייתא מיירי בישראל תגר דלעולם שקלי מיכסא או מן הלוקח או מן המוכר:

אבל

מו א ב מיי' פ"א מהל' רוצח ושמירת נפש הלכה ו סמג עשין עט טוש"ע ח"מ סימן תכז סעיף ט:

מז ג מיי' פ"ב מהלכות שבת הלכה ו וסמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן שכח סעיף ו:

מח ד מיי' פי"א מהל' רוצח הלכה ו טור וש"ע ח"מ סימן תכז סעיף ט וטוש"ע י"ד סי' קטז סעיף ה בהג"ה:

מט ה מיי' פ"ט מהל' עבודת כוכבים הל' יב סמג לאוין מה טוש"ע י"ד סימן קמט סעיף ג:

רבינו חננאל

היא. כיוצא בו לא יניח פיו על גבי הסילון המושך מן הנהר או מן הבורות וישתה מפני סכנת ערקא (א) פי' שלא יבלע עלוקה של מים שהיא סכנת דאמר ר' חנינא הבולע נימא של מים מותר לחמם לו חמין בשבת ומעשה באחד שבלע נימא של מים התיר לו ר' נחמיה לחמם לו חמין בשבת ואדהכי והכי כלומר עד שיחמם לו חמין יגמע חלא שמועיל לו · אמר רב אידי בר אבין מאן דבלע זיבורא לא חיי מיהו נישקיה רביעתא דחלא שמגז · פי' חזק אפשר דחיי עד דמפקיד על ביתו: ת"ר לא ישתה אדם מים לא מן הנהרות ולא מן האגמים בלילה ואם שתה דמו בראשו מפני הסכנה מאי סכנה שברירי: מתני' עיר שיש בה עבודת כוכבים והיו בה חנויות מעוטרות כו' מעשה היה בבית שאן ואמרו חכמים המעוטרות אסורות ושאין מעוטרות

(א) עי' בערוך ערך ערקא א'.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אבל וכו' דמהנה מותר: (ב) תוס' ד"ה הבולע וכו' פרק אלו מומין ממשמע: (ג) בא"ד ערקא ופי' תולעת קטנה ומצויה במים ומולעת [illegible] עד שבבת כמו חבית: (ד) בא"ד ונמלא כריסו לבה [illegible] מתקיים [illegible] סכנת [illegible] דתניא [illegible] שבבקע [illegible] מפני שלא הספין שמא פרקא בלע ונכתם בספק ופרקין שהיה שקן של אותו שהיה שותה והבולע פרקא כל לתולעים שבמעיו מוללת בערקא מכאן ידעינן שמפני שביקא להספין ולא הספין מגלגלת כריסו לבה: (ה) בא"ד דבני אינשי עכ"ל כס"ד:

[ברא"ש מגי' תנינא]

[גיטין ע.]

פסחים קיב. ע"ש

[נ"ל למיתני]

גליון הש"ס תוס' ד"ה אלא וכו' ושמא בעבודת כוכבים אפילו ללקות. עיין לקמן דף מג ע"ב תוס' ד"ה אמרו לו ודף מה ע"ב תוס' ד"ה לא: **בא"ד** לא כתיב בה אכילה באורייתא. לא זכיתי להבין דהכונה אם שם האיסור נכתב בתורה ולשון אכילה לא נזכר רק בדברי קבלה אבל האמת הא בדאורייתא לא כתיב האיסור כלל רק בקרא דדברי קבלה ויאכלו זבחי מתים ובההוא קרא הא כתיב אכילה א"כ לא נזכר שם האיסור רק בלשון אכילה וצ"ע · גם קשה אמאי לא אמר בפשיטות כיון דאיתקש לזבחי מתים לגמרי איתקש ובמת אף שלא כדרכו אסור דבמת לא כתיב אכילה ואי דלא איתקש רק למה דמוזכר בפסוק הא לגד זה גם דרך הנאתו לא הוי דאורייתא דהא בקרא לא נזכר שכיבה רק לענין אכילה ועיין תוס' ב"ק דף עא ע"ב:

נושא/מבנה

2 ברייתות שהמשותף לזן איסור שתיית מים (בתנאים מסוימים) מפני הסכנה

נושא/מבנה

ב דעות לגבי קניית מוצרים מחנויות המעוטרות

- בוורד והדס (שמריחים)
- בפירות

(עיטור ביום אידם = סימן שגובים מהם מכס)

כלומר:

ר"ל - נהנה מהם אסור (ליהנות מעוטרות ריחניות) מהנה מותר (זכות) גובה מכס ממה שלומדי גזי)

ר' יוחנן - גם מהנה אסור (וכן אסור לקנות מכל חנויות מעוטרות - סימן שגובים מהן מכ"ס להע"ז)